

การตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว

Awareness of Online Media Use in Children and Youth in Ladprao Canal Community

ธัชทฤต เทียมธรรม¹ จิตรา ชนะกุล² อรุณรุ่ง ปภาพสิษฐ์³ เบญจวรรณ ศรีมารุต⁴ ชัยรัตน์ คำลี⁵
Thattharit Thiamtham, Chittra Chanagul, Arunrung Paphaphasid,
Benjawan Srimarut, Chairat Kumlee

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบวัด เกณฑ์ปกติ ศึกษาและพัฒนาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวโดยใช้กิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวจำนวน 600 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และจากการอาสาสมัครจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ และกิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า แบบวัดที่สร้างขึ้นมีข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ ทุกข้อมีคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาและอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเท่ากับ 0.81 เกณฑ์ปกติของแบบวัดแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ระดับสูง ปานกลาง และต่ำ โดยมีคะแนนตั้งแต่ T58 ขึ้นไปในช่วง T43 ถึง T57 และน้อยกว่า T43 ตามลำดับ การตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และพบว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 55.50 และในระดับต่ำและสูงใกล้เคียงกันคือร้อยละ 22.50 และ 22.00 ตามลำดับ โดยเด็กและเยาวชนเพศชายและหญิงมีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ไม่แตกต่างกันและการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

คำสำคัญ (Keywords): การตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์; เด็กและเยาวชน; ชุมชนริมคลองลาดพร้าว

Received: 2021-09-22 Revised: 2021-09-27 Accepted: 2021-09-27

^{1 3 4 5}วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University. Corresponding Author e-mail: thattharit@pnru.ac.th

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม Faculty of Education, Mahasarakham University

Abstract

The purpose of this research were to create a test, norms and to examine and develop the awareness of online media use in children and youth in Ladprao Canal Community. The sample group were 600 children and youth from Ladprao Canal Community. They were selected by using multi-stage random sampling, while 30 of them came from volunteering. The research tool were online media use awareness test and an activity to help children and youth become aware of their online media use. The results showed that the test had 20 question items. Each one had content validity, discrimination, and reliability of 0.81. The norms of this test can be divided into 3 levels: high, moderate, and low. The scores were T58 and higher, T43 to T57, and lower than T43, respectively. Overall awareness of online media use in children in Ladprao Canal Community was in the high level, while 55.50% of them had average online media use awareness, 22.50% of them had low awareness and 22.00% had high awareness, which were very close. Awareness of online media use was higher after the activity, when compared with before activity.

Keywords: Awareness of Online Media Use; Children and Youth; Ladprao Canal Community

บทนำ (Introduction)

เด็กและเยาวชนถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มีหลักสำคัญคือมุ่งพัฒนา “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) อีกทั้งการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เข้ากับสังคมยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องส่งเสริมทักษะ 4 ประการ คือ การมีความรู้ในวิชาหลัก ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงความรู้รอบตัวอื่น ๆ ด้วยการมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพการมีทักษะการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ และการมีทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (มนทกานต์ รอดคล้าย, 2557)

เทคโนโลยีการสื่อสารในสังคมยุคปัจจุบันนี้ ได้เข้ามามีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน จะเห็นได้ว่าสื่อเทคโนโลยีกลายเป็นของเล่นที่

เด็กและเยาวชนสามารถหยิบขึ้นมาใช้ได้ตลอดเวลา เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมในการใช้สื่อเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการใช้สมาร์ทโฟน โลก การสนทนาโต้ตอบผ่านโปรแกรมแชตรูม การเล่นเกม ตลอดจนการรับสารสนเทศที่สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ข้อมูลจากการสำรวจวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนเรื่อง "ชีวิตไซเบอร์" ในโครงการความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับสถาบันรามจิตติ ซึ่งสำรวจกลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น 3,360 คน ครอบคลุมตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาใน 7 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวม 14 จังหวัด พบว่าเด็กใช้เวลาหนึ่งในสามของชีวิตกับสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ สื่อส่วนใหญ่ของเด็กก็ยังคงเผชิญกับความเสี่ยงอันเนื่องมาจากสื่อที่ด้อยคุณภาพ เช่น เสียงเรื่องเพศ เซ็กส์ดิวยี พนันออนไลน์ ติดเว็บลามก รวมถึงเด็กต้องเผชิญกับสื่อประเภทหนังสือลามกที่มีฉากยั่วทางเพศ หรือฉากรุนแรง (อมรวิชัย นาคทรัพย์, 2557) นอกจากนี้ข้อมูลจากโครงการไชลด์ วอตช์ (Child Watch) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พบแนวโน้มเด็กไทยใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้นทั้งคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และมือถือ เข้ามาครอบครองพื้นที่ในชีวิตเด็กถึง 6-7 ชั่วโมงต่อวัน ขณะที่เนื้อหาในสื่อดังกล่าวมีร้ายมากกว่าสื่อดี ทั้งสื่อลามก สื่อรุนแรงต่าง ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของวิสาลักษณ์ สิทธิขุนทด (2551) ที่พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับ 2 จาก 4 ระดับ กล่าวคือ นักเรียนยังไม่รู้เท่าทันสื่อหรือถูกครอบงำโดยสื่อ และเด็กใช้เวลาในการเข้าถึงสื่อโทรทัศน์ในปริมาณจำนวนชั่วโมงที่ค่อนข้างมากในแต่ละวัน และสามารถเลือกเปิดรับเนื้อหารายการโทรทัศน์ตามความต้องการของตนเองได้อย่างอิสระ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นกับเยาวชนที่ติดอินเทอร์เน็ต คือ จะมีขนาดสมองส่วนหน้าเล็ก มีการเชื่อมโยงของเซลล์ประสาทของสมองส่วนหน้าลดลง และขาดทักษะการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น (เสมจิกร, 2557) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความหนักรู้เท่าทันการใช้สื่อออนไลน์ให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพมากขึ้น

การสร้างความรู้ความตระหนักรู้เป็นการสร้างการรับรู้และให้เด็กคิดวิเคราะห์และเกิดสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งต่าง ๆ ได้ การตระหนักรู้เป็นการกระทำที่ทำให้บุคคลแสดงถึงความสำนึก การจำได้ และการรู้สึกผิดชอบในเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าสำนึก การที่บุคคลจะมีความรู้ความตระหนักรู้ได้นั้นต้องมีการรับรู้และมีการสัมผัสประสบการณ์รับรู้เกิดขึ้นก่อน (ปานรัชณี เทพจิตร, 2556) ดังนั้นการสร้างความรู้หรือจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนเท่าทันสื่อจึงต้องให้เด็กและเยาวชนเกิดกระบวนการรับรู้และเกิดการสำนึกความรู้สึกต่อเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ สามารถวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย และเลือกที่จะบริโภคสื่ออย่างสร้างสรรค์ได้ ซึ่งกรมวิชาการ, (2555) ได้เสนอแนะกระบวนการสร้างความตระหนักรู้ไว้ว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียน

ให้ความสนใจ เอาใจใส่ รับรู้ เห็นคุณค่าในปรากฏการณ์พฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม มีขั้นตอนดังนี้ 1) สังเกต ให้ข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ และเห็นคุณค่า 2) วิจารณ์ ให้ตัวอย่าง สถานการณ์ ประสบการณ์ตรง เพื่อให้ผู้เรียนได้ วิเคราะห์สาเหตุ ผลดี ผลเสีย ที่จะเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้น ระยะยาว 3) สรุป ให้อภิปรายหาข้อมูลหรือ หลักฐานมาสนับสนุนคุณค่าของสิ่งของที่จะต้องตระหนักและวางเป้าหมายที่จะพัฒนาตนเองในเรื่อง นั้น โดยกระบวนการสร้างความตระหนักดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อเสนอสาธารณะสร้างการ รู้เท่าทันสื่อสำหรับเยาวชน ภายใต้การสนับสนุนของแผนงานสื่อสารสุขภาวะเยาวชน (สสย.) กองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ว่าเยาวชนต้องมีทักษะ วิเคราะห์สื่อให้ออก มีวิจารณญาณ ในการบริโภคสื่อ และนำสื่อที่มีประโยชน์มาใช้อย่างเหมาะสมทั้งด้านเวลาและปริมาณที่ใช้ (กลุ่ม มานีมานะ, ออนไลน์) ดังนั้นการสร้างความรู้ให้เท่าทันสื่อในเด็กและเยาวชนจึงต้องเปิด โอกาสให้เด็กได้รับรู้ มีประสบการณ์และคิดอย่างมีวิจารณญาณในการบริโภคสื่อได้

จากการลงพื้นที่และสนทนากับผู้นำชุมชนและผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนชุมชนริม คลองลาดพร้าวลาดพร้าว ในวันที่ 1-3 กันยายน 2560 พบว่า มีประเด็นความต้องการให้พัฒนาเด็ก และเยาวชน มีพฤติกรรมไม่เรียนรู้ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีทักษะการคิด ไม่หมกหมุ่นกับการ เล่นเกม การใช้โทรศัพท์ มีส่งเสริมการเรียนรู้อาชีพ จากข้อมูลความต้องการของชุมชนดังกล่าว ประกอบกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาการตระหนักรู้ในเด็กและเยาวชนด้านการรู้เท่าทันสื่อเพื่อ เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมไทยต่อไป โดยดำเนินการสร้าง แบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์สำหรับเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวที่มี คุณภาพทั้งในด้านความเที่ยงตรง อำนาจจำแนก และความเชื่อมั่น สร้างเกณฑ์ปกติสำหรับแปลผล คะแนนจากแบบวัด เพื่อนำไปใช้ในการคัดกรองเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับการตระหนักรู้ใน การใช้สื่อออนไลน์ อีกทั้งพัฒนากิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์ เพื่อให้ความรู้และ สร้างการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ให้กับเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว ซึ่ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว และชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียง สามารถนำผลผลิตที่ได้จากการวิจัยทั้งแบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ เกณฑ์ปกติ รวมทั้งกิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์ไปใช้ในการคัดกรองและพัฒนาเด็กและ เยาวชนในชุมชนให้มีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วย ลดปัญหาทางสังคมในหลาย ๆ ด้านต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อสร้างแบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว
2. เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติสำหรับแปลผลคะแนนจากแบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว
3. เพื่อศึกษาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว
4. เพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวโดยใช้กิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

1. แบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการวัดได้
2. การตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวหลังการใช้กิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์สูงกว่าก่อนใช้กิจกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองลาดพร้าว จำนวนทั้งสิ้น 43 ชุมชน ซึ่งมีครัวเรือนทั้งหมด 7,256 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เด็กและเยาวชนในชุมชนริมคลองลาดพร้าว แบ่งเป็น

- 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาตัวแปรพหุนามจำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่พอสมควร โดยชูแมคเกอร์และโลแม็ค (Schumacker & Lomac, 1996 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) เสนอให้ใช้กฎในทางปฏิบัติ (Rule of Thumb) ที่นักสถิติใช้กันมากคือใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10-20 คน ต่อตัวแปรในงานวิจัย 1 ตัวแปร สำหรับงานวิจัยนี้มีข้อคำถามซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 20 ข้อ ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการหาคุณภาพเครื่องมือด้านอำนาจจำแนก จำนวน 200 คน หาคุณภาพรายฉบับด้านความเชื่อมั่นและสร้างเกณฑ์ปกติจำนวน 400 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)

2) กลุ่มตัวอย่างที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์ โดยผู้ปกครองให้ความยินยอมและสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนจำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1) แบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) อำนาจจำแนก (Discrimination) และความเชื่อมั่น (Reliability) และสร้างเกณฑ์ปกติ (Norms) สำหรับใช้ในการแปลผลคะแนนจากการวัด

2) กิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์ จำนวน 3 กิจกรรม ซึ่งผ่านการตรวจสอบความสอดคล้อง ความถูกต้อง เหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การเก็บข้อมูลเพื่อหาคุณภาพของแบบวัด สร้างเกณฑ์ปกติ และศึกษาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ โดยสร้างแบบวัดจำนวน 40 ข้อ แล้วนำแบบวัดที่ได้ไปตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน จากนั้นคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปไว้ แล้วจัดทำเป็นฉบับแบบวัด นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านอำนาจจำแนก แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกผ่านเกณฑ์ โดยให้ครอบคลุมนิยามปฏิบัติการได้ข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ จัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับจริง นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่น สร้างเกณฑ์ปกติ และศึกษาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว โดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

2) การเก็บข้อมูลการพัฒนาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวโดยใช้กิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์ ตรวจสอบความสอดคล้อง ความถูกต้อง เหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำกิจกรรมไปใช้โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และปรับปรุงชุดกิจกรรมให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปใช้กับเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์จำนวน 30 คน โดยทำการวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์กับเด็กและเยาวชนที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมก่อนร่วมกิจกรรมโดยใช้แบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น หลังจากนั้นจัดกิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์ จำนวน 3 กิจกรรม เป็น

เวลา 1 วัน ให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าว แล้วทำการวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ โดยใช้แบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ฉบับเดิม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ โดยการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยการวิเคราะห์ค่า IOC ค่าดัชนีอำนาจจำแนกของข้อคำถามโดยใช้สถิติ t-test และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

2) สร้างเกณฑ์ปกติโดยวิเคราะห์ค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ คะแนน T ปกติ และคะแนนสเตนไนน์

3) วิเคราะห์การตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวโดยหาค่าเปอร์เซ็นต์ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ระหว่างเด็กและเยาวชนเพศหญิงและชาย โดยใช้สถิติ t-test

4) วิเคราะห์เปรียบเทียบการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการสร้างและหาคุณภาพแบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว

1.1 แบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ

1.2 ความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามในแบบวัดทุกข้อผ่านเกณฑ์ โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60-1.00

1.3 ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามในแบบวัด ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค 25% ของกลุ่มสูง และกลุ่มต่ำ โดยทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้ t-test โดยคะแนนกลุ่มสูงสูงกว่ากลุ่มต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกข้อ โดยมีค่า t อยู่ในช่วง 2.27 ถึง 12.02

1.4 ผลการตรวจสอบคุณภาพรายฉบับด้านความเชื่อมั่นของแบบวัด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81

2. เกณฑ์ปกติสำหรับแปลผลการวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว เป็นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์สำหรับเทียบคะแนนดิบกับระดับการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว

ช่วงคะแนนดิบ	สแตโนว์	คะแนน T ปกติ	ระดับการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์
89 ขึ้นไป	7-9	58 ขึ้นไป	สูง
75-88	4-6	43-57	ปานกลาง
ต่ำกว่า 75	1-3	ต่ำกว่า 43	ต่ำ

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่าเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวที่ได้คะแนนดิบต่ำกว่า 75 คะแนน มีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์อยู่ในระดับต่ำ คะแนนดิบตั้งแต่ 75 ถึง 88 คะแนน มีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์อยู่ในระดับปานกลาง และคะแนนดิบตั้งแต่ 89 คะแนนขึ้นไป มีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์อยู่ในระดับสูง

3. ผลการศึกษาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว

ผลการศึกษาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว ซึ่งวิเคราะห์จากข้อมูลกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 400 คน เป็นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงระดับการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว

การจำแนก	จำนวน (คน)	$\bar{x}$	SD	ระดับการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์					
				สูง		ปานกลาง		ต่ำ	
				จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	190	80.91	10.08	40	22.05	107	56.32	43	22.63
หญิง	210	80.93	10.46	48	22.86	115	54.76	47	22.38
รวม	400	80.92	10.27	88	22.00	222	55.50	90	22.50

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่าการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวในภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 80.92 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10.27 โดยเด็กและเยาวชนมีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ในระดับปานกลาง

มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 55.50 และในระดับต่ำและสูงใกล้เคียงกันคือร้อยละ 22.50 และ 22.00 ตามลำดับ

เมื่อแยกตามเพศพบว่า เด็กและเยาวชนเพศชายมีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 80.91 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10.08 โดยเด็กและเยาวชนเพศชายมีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ในระดับปานกลางมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 56.32 และในระดับต่ำและสูงใกล้เคียงกันคือร้อยละ 22.63 และ 22.05 ตามลำดับ

โดยเด็กและเยาวชนเพศหญิงมีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 80.93 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10.46 โดยเด็กและเยาวชนเพศหญิงมีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ในระดับปานกลางมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 54.76 และในระดับสูงและต่ำใกล้เคียงกันคือร้อยละ 22.86 และ 22.38 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ชุมชนริมคลองลาดพร้าว ระหว่างเพศชายและเพศหญิง

เพศ	n	$\bar{x}$	SD	t
ชาย	190	80.91	10.08	0.004
หญิง	210	80.93	10.46	

จากตารางที่ 3 จะเห็นว่าเมื่อเปรียบเทียบการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ชุมชนริมคลองลาดพร้าวจะพบว่า เด็กและเยาวชนเพศชายและหญิงมีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4) ผลการพัฒนาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวโดยใช้กิจกรรมค่ายเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์

ผลการจัดกิจกรรมค่ายเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์ กับเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวจำนวน 30 คน โดยเปรียบเทียบการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์ เป็นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ชุมชนริมคลองลาดพร้าว ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายเยาวชนตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	SD
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	30	79.43	12.55
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	30	83.16	9.94

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่าการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ชุมชนริมคลองลาดพร้าว หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม โดยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมคะแนนการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 79.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 12.55 และหลังเข้าร่วมกิจกรรมคะแนนการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 83.16 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 9.94

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. แบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวที่สร้างขึ้นมีข้อคำถามในแบบวัดมีจำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีจำนวนข้อที่ไม่มาก ไม่น้อยจนเกินไปสำหรับผู้ตอบ สอดคล้องกับแนวคิดของฮูลิน ลิสแซค และดราสกอว์ (Hulin; Lissak; & Drasgow, 1982 อ้างอิงจาก มิ่ง เทพครเมือง, 2554) ที่กล่าวว่าแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นควรมีข้อคำถามประมาณ 30 ข้อ ซึ่งจะทำให้วัยรุ่นไม่เบื่อหน่ายในการตอบ มีผลให้ได้ข้อมูลตรงตามความเป็นจริง ข้อคำถามทุกข้อมีความตรงเชิงเนื้อหาสูงโดยทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความถูกต้องแม่นยำ วัดในสิ่งที่ต้องการจะวัดได้จริง (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556) ข้อคำถามแต่ละข้อในแบบวัดมีความสามารถในการจำแนกทุกข้อ โดยข้อคำถามแต่ละข้อมีค่า t อยู่ในช่วง 2.27 ถึง 12.02 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามแต่ละข้อสามารถจำแนกเด็กและเยาวชน ชุมชนริมคลองลาดพร้าว ที่มีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์สูง และต่ำออกจากกันได้ อีกทั้งคุณภาพรายฉบับด้านความเชื่อมั่นซึ่งคำนวณจากสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.81 ซึ่งมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง (เกียรติสุดา ศรีสุข, 2552) แสดงให้เห็นว่าผลการวัดมีความคงเส้นคงวา

2. แบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ชุมชนริมคลองลาดพร้าว ซึ่งเป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สร้างเกณฑ์ปกติโดยการนำคะแนนดิบมาสร้างเกณฑ์ปกติเพื่อใช้เปรียบเทียบการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว โดยหาในรูปคะแนนที่ปกติ (Normalized T-score) ในการเปรียบเทียบการสร้างเกณฑ์ปกติจะต้องใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวัดกับ

เด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว จำนวน 400 คน ซึ่งเป็นจำนวนมากพอที่จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนดิบกับคะแนนที่แปลงรูปแล้วซึ่งได้แก่ คะแนนที่ปกติ คะแนนเปอร์เซ็นต์ไทล์ และคะแนนสเตโนน การสร้างเกณฑ์ปกติครั้งนี้ได้พิจารณาตามกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นตัวแทนของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวสามารถเปรียบเทียบกับประชากรทั้งหมด เพราะได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากรเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว จึงสามารถนำไปใช้ในการเปรียบเทียบการตระหนักรู้ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวแต่ละคนกับเกณฑ์ปกติ ซึ่งวิธีการดังกล่าวดำเนินการเป็นไปตามเกณฑ์ 3 ประการ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543) คือ 1) ความเป็นตัวแทนที่ดี ผู้วิจัยได้ใช้การสุดตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ซึ่งทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดี 2) มีความเที่ยง นั่นคือสามารถนำคะแนนดิบที่ทดสอบได้ไปเทียบกับเกณฑ์ปกติที่กำหนดไว้แล้ว สามารถแปลความหมายได้ตรงกับความเป็นจริง และ 3) มีความทันสมัย โดยเกณฑ์ปกติที่สร้างขึ้นเป็นเกณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาใหม่สำหรับใช้กับแบบวัดที่พัฒนาขึ้น

3. การตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์โดยของเด็กและเยาวชน ชุมชนริมคลองลาดพร้าว ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 80.92 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10.27 โดยเด็กและเยาวชนมีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ในระดับปานกลางมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 55.50 และในระดับต่ำและสูงใกล้เคียงกันคือร้อยละ 22.50 และ 22.00 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าคะแนนจากการวัดมีการแจกแจงปกติ โดยมีเด็กที่มีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ในระดับปานกลางถึงระดับต่ำจำนวนรวมถึงร้อยละ 77.50 ซึ่งถือว่าอยู่ในปริมาณมาก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าวมีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ในระดับที่สูงขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ชุมชนริมคลองลาดพร้าวจะพบว่า เด็กและเยาวชนเพศชายและหญิงมีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ไม่แตกต่างกัน แสดงว่ากลุ่มเด็กทั้งชายและหญิงควรได้รับการส่งเสริมให้มีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ให้สูงขึ้นเหมือนกัน

4. ผลการพัฒนาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวโดยใช้กิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์ พบว่าการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมคะแนนการตระหนักรู้สื่อออนไลน์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 79.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 12.55 และหลังเข้าร่วมกิจกรรมคะแนนการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 83.16 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 9.94 แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์สามารถ

ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน ชุมชนริมคลองลาดพร้าวมีระดับการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ที่สูงขึ้น จึงควรนำกิจกรรมดังกล่าวไปใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ชุมชนริมคลองลาดพร้าวในวงกว้างต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 โรงเรียน ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนริมคลองลาดพร้าว หรือชุมชนอื่น ๆ สามารถนำแบบวัดการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวไปใช้ในการวัดเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว และแปลผลการวัดโดยใช้เกณฑ์ปกติที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสารสนเทศที่ได้จากการวัดและประเมินจะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบถึงระดับการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการประเมิน เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ที่สูงขึ้นต่อไป

1.2 โรงเรียน ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนริมคลองลาดพร้าว หรือชุมชนอื่น ๆ สามารถนำกิจกรรมเด็กและเยาวชนตระหนักรู้สื่อออนไลน์สำหรับเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าว ไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้ให้มีการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ที่สูงขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

การเลี้ยงดูของผู้ปกครองน่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ดังนั้นการศึกษาและการสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้ปกครองในการใช้สื่อออนไลน์ และการให้ความรู้กับผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ให้กับเด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- เกียรติสุตา ศรีสุข. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัย*. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ศรีทองช่าง.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัย การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปานรัชนี เทพจิตร. (2556). *การพัฒนาวิดิทัศน์ เรื่อง การตระหนักรู้สู่ประชาคมอาเซียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- มนทกานต์ รอดคล้าย. (2557). การพัฒนาเด็กและครอบครัวในศตวรรษที่ 21. สืบค้น 6 สิงหาคม 2561, จาก <http://taamkru.com/th>.
- มิ่ง เทพक्रमเมือง. (2554). การตรวจสอบความเท่าเทียมกัน ของการวัดบนพื้นฐานทฤษฎีการทดสอบ แบบคะแนนจริงสัมพันธ์และทฤษฎีการตอบข้อสอบ. วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2539). เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก.
- วิสาลักษณ์ สิทธิขุนทด. (2551). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน มัธยมศึกษา ปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาธิการ. (2557). เยาวชนไทยกับสื่อออนไลน์ รู้เท่าทัน ก่อนสายเกินไป. สืบค้น 8 สิงหาคม 2561, จาก http://www.gamblingstudy-th.org/news_detail/253/28/.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. สืบค้น 6 สิงหาคม 2561, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420
- อมรวิรัช นาครทรพ. (2557). สืบค้น 7 สิงหาคม 2561, จาก https://www.srisangworn.go.th/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=796&POSTNUKE_SID=tbkamufzfth.

